

Vande Verdorventheyt des Menschē,

en waer door hy de Sieckten, en de doot selfs,
onderkeurig is geworden.

Het Eerste Capittel.

DE Mensch, het edel dier, by Godes hant geschapen.
Was, om in stage jeught, sijn lust te mogen raspen;
Was in het schoon priedel: en waer hy immer ging,
Daer was hy aengesien als heer van alle ding:
Hy vout een schoon gesicht alwaer de boomen groesden,
Hy vout een soet geluyt alwaer de beken vloeyden,
Hy vout een soeten reuck alwaer hy neder sat,
Hy vout een soete smaeck alwaer hy fruyten at.
Waar dat hy quam gegaen, de soete vogels songen,
De visschen waren bly, de wilde dieren sprongen,
Het schaeppen met den wolf ging spelen in het groen,
En oock het selste beest dat quam hem hulde doen.
Hy wort aen alle kant getroetelt van de winden,
En geen onguere lucht en wasser oyt te vinden;
Daer quam geen selle vorst die in de leden sneet,
Daer bliet geen Noortsche buy die in de wangen beet,
Geen koorts, geen vyerigh zeer, geen pest, of peper-koren,
Geen gicht, geen leelick schurft en wasser noch geboren:

Geen damp, geen vuyle mist en vielder op den mensch;
Men vout aen alle kant sijn vollen herten wensch.
Maer nae dat hem de Slang met liegen had bedrogen,
En van sijn hoogste goet door listen af-getogen;
Doen was 't dat hy verston in alle qualen viel,
Niet met het lijf alleen, maer even met de ziel.
Eylaes! het was verbeurt, al wat hy had verworven,
En hy vol slim bejach, en in den gront verdorven,
In hem en is geen deel tot aen het minste liē
Daer in geen slim verdof en stige kancker sit.
Soo is dan uyter aerde geen doot in ons gevonden;
Maer sy is in den mensch een straffe van de sonden:
Van daer komt ons het quaet en al het swaer verdriet,
Dat yder menschen-kint hier op der aerden siet.
Wilt ghy daerom een koorts, of ander quael, genesen,
Of soeck je langen tijt in goeden stant te wesen,
Gaer eerst tot uwen Godt, en klaeght daer uwe pijn,
Soo kan het heylsaem kruyt u leden dienstigh zijn.

SEer wel is certijds geseyt van de wijse Mercurius
Trismegistus, dat Godt eerst geweest is, daer na de
A Werelt,

Werelt, ten deiden de Mensch. Want foo lefen wy by den voor-lesger Mofteder Gods, al verlonder begin zijnde, eerst de Werelt, en al datter in is, geschapen heeft, ende op 't laetste den Mensch; na dat alles tot sijnen dicast, ende vermaeck alreede volkomenlick bereyt was.

*En of schoon Adam schijnt des Heeren Laetste werck,
Het is noch even-wel in eenigh oog-gemerck.
Siet, als een deftig man sijn vrienden wil onthalen,
Hy leyt de gasten noyt in onbereyde salen,
Maer sijn voor eerst te werck, en, met genegen vlijt,
Soo ciert by, daer het dient, de mueren met tapijt.
Hy laet door handigh volck, en door ervaren knechten,
De spijse na de kunst, en op hiet order rechten;
En als dan alle dingh ten vollen is bereyt,
Soo worden, op het leest, de gasten ingeleyt.
Dus gaet hier Gods te werck, hy vordert alle saken,
Hy gaet het schoon prietel, hy gaet de werelt maken,
Hy siet in alle dingh een vollen herten wensch,
En op den seften dagh doen bouwt hy eerst den mensch.*

Plinius schrijft mede inde Voor-reden van sijn sevendende Boeck, dat den Mensch, om wiens wille de Nature alles schijnt voortgebracht te hebben, 't voorrecht gerechtelick toekomt. De andere Dieren (seyde de wijse, ende vroomme Epictetus) zijn wel wercken Godts, maer niet de voornaemste, noch niet van hem deelachtigh: dan de Mensch is wat bysonders, getrocken uyt de Goddelicke nature, hebbe daer van een gedeelte, waerom hy oock behoort te dencken op sijn af-komste. Soo hiet den Apostel Actor. 17. een half Griex versken uyt een Heydenlich Poet (te weten Aratus, die 't selfde seyt van Inpiter, daer mede verstaende, den Schepper, gelijk sijnen uytlegger aenwijst) mede-brenge dat wy van sijn geslachte zijn. Ende daerom wert de Mensch een Goddelick dier genoemt van den ghemelten Trismegistus, die oock seyt, dat de Mensch ten dienste van Goet, ende de Wereld ten dienste van den Mensch he gesehapen is.

*Godt bliet en Adam leest. Siet daer het dier gevonden,
Waerom dit wonder Al te samen is gebonden.*

De Mensch aldus na den Even-beelde Godes geschapen, ende met alle heerlickheydt der ziele en des lichaems vergiert, over de gantsche werelt, en al wat daer in is van Godt gestelt zijnde, indien hy die groote weldaden erkent hadde met dankbare gehoorlaemheydt, soude met groote eere en luyfter hier in dese werelt geleest hebben, ende daer na sonder de pijnelicke Siecken, en de bittere doot te smaken, in het ewighe Vaderlant opgetrocken geweest zijn. Maer om dat hy 't listige schoon-praten van de Duyvel te veel gehoors gevende, 't gebodt sijns Scheppers schandelick overtreden heeft, foo is hy door 't rechtveerdigh oordeel Godts, alderhande smerten, en de doot selve onder-

keurigh geworden, want het loon van de sonde is de doot, ende daer de sonde is de doot in de werelt gekomen, gelijk den Apostel spreeket in den Brief tot den Romeynen Cap. 5. Het welcke seer aerdigh van den Heere van Barias vertoont wert, op den eersten dagh van de tweede weke, met dese verssen uyt het François aldus overgeset:

*Waer Adam niet verruckt tot ongeregel mallen,
Den Schepper af-gegaen, den duyvel soe-gevallen,
Sijn af-komst, sijn geslachte, sijn bloet en edel zaet
Dat ware noch gesont, en in een blijden staet.
Maer nu het eerste paer heeft buyten alle reden
Veracht den grooten Gods, sijn wetten overtreden,
Soo is de bleecke doot en alderley gevaer
Getreden in het perck, gekomen over haer.
De Sonde, het leelick spooch, die heeftet al bedorven,
En om die ongeval soo is de mensch gestorven.
Van daer komt ons het quaet, vandaer gestagen druck,
Van daer komt alle vleesch den gront van ongeluck.*

De Sonde dan en de overtredinge heeft veroorsaekt, dat den Mensch vervallen is van sijn voorige weerdigheydt, waer door niet alleen de glinsterende stralen van sijn verstant also verduyftert zijn, datter nauwelix een teycken van het Godlick licht meer in gesien en kan werden, maer is oock daer-en-boven sijn Lichaem met foo veel qualen en sieckten besmet, dat het selfde geweest zijnde vol van heerlicke gaven des levens, nu een poel geworden is van alle onreynigheydt en verdriet. Daer-beneffens de Elementen, en de Schepselen van Hemel en Aerde om des Menschen wille vervloecht zijnde, spannen van alle kanten tegen hem in, en in plaetse dat te voren hem van alles goets verstaen, en weten nu niet, dan wat ongefont, peilich, en doodelick is, tot 's menschen gebruyck voort te brengen. 'T welck mede aengewelen is op de verhaelde plaetse by den gemelten Heere van Barias, in dese verssen:

*Met dat de mensch begon hem tegen Godt te stellen,
Soo voeght sich alle dingh om hem te mogen quellen:
Want een dieuyt de ginst van sijnen Schepper raeckt,
Die heeft strax tegen hem al water is gemaecte.
De lucht gaf sellen won, het water suere vlogen,
Het aerdrick giffigh kruyt, den hemel donder-stagen;
Een yder spout den mensch als in het aengesicht.
En denck voort aen niet meer aen hem te zijn verplicht.
De sterren zijn vergramt, en laten droeve stralen,
Door vromt en naar beleyt hem in de leden dalen;
De maen verhaert sijn breyn door vnyl en selvaem vocht,
En schiet hem in het lijf een ongesonde locht.
Hier rijst een harden storm, en trest verbeete wallen,
Daer schiet een blixem wt, en doet de torens vallen,
En gindt blaecte een wyer dat wyter aerden koomt,
Daer voor dat yder lant en al de werelt schroomt.
Ach! hoe was eens de mensch in boogen staet verheven,
Doot hy mocht over-al gestrenge wetten geven!*

Doen kond hy met een wenck of met een kleyne stem,
 Al wat sijn ooge sagh doen buygen onder hem.
 Het surin, den olijphant, de leeuw, en sellebeeren,
 Die sildan hier gewoel alleen op sijn begeren,
 En waren staegh bereyt om hem ten dienste te staen;
 Nu komt een kleyne mugh, en doet hem oorloghaen.

Alsoo hy dan moft misschen den Boom des Levens,
 het genees-middel voor de doot, en dat alles van buy-
 ten bedorvè was, so hing hem gestadig alderhande ge-
 vaer boven 't hooft, waer door hy niet sekerder als een
 vernieling van sijn lichaem, en de doot te verwachten
 had. De Prince der Genes-meesters beklaeght dan
 niet sonder reden de ellendigheid der Menschen met
 dese woorden: De Menche is swack van den be-
 ginne, en schreyt om een anders hulpe: in sijn waf-
 dom is hy onwijs, stout, en heeft onderwilfinge van
 doen: afgaende ellendigh; als hy sijnen voorleden
 onvoorsichtigen handel overdeneckt. Hierom plegen
 die van Thracyen, gelijck Plinius, Valerius, Maximus, en
 andere schrijven, en de nabuurrige volckeren, gelijck
 Herodotus betuyghit, alser een kint geboren was, ront-
 som 't selve sittende, de geboorte te beschreyen, en te
 verhalen wat al ellende en verdriet het kint boven het
 hooft hingh: maer alser yemant gestorven was, dan
 hielen sy de uyt-vaert mer vreught, als van de gene, die
 nu veel swarigheid ende moeyte afgeleydt hadde.
 Waer toe dese versien uyt den Grieckischen Poet
 Euripides by gebracht werden van Plutarchus in sijn
 troost-reden aen Apollonius:

Soo haest als eenigh mensch op aerden was geboren,
 Soo schoen by al het volck de vreught te sijn verloven;
 Een yder was bedroeft, en maecte groot geklagh;
 Om dat men voor het kint niet als verdriet en sagh;
 Maer als de bleec'c door had yemant wech genomen,
 Dan sagh men enkel vreught als van den hemel komen:
 Men nam het voor geluck, men is geheel verblijt,
 Een mensch te mogen sijn van alle druck bevrjyt.

Plinius is in de voor-reden van sijn seyende Boeck der
 Natuerlicke Historie seer wijtloopigh om des Men-
 schen ellende te beschrijven, soo dat hy in twijffel
 treckt, of de Nature ons een goede Moeder, of een
 quade Stief-moeder geweest is; ende seyt tot besluyt,
 datter veel geweest sijn, die voor best oordeelden niet
 geboren te werden, ofte ras te sterven. Ende voorwaer
 wat tijt hebben wy in al ons leven, die niet aen d'een,
 ofte d'andere ellendigheid vast en is? Een kint so dra
 het nat en vuyl in de wereldt komt, begint sijn leven
 van schreyen; wert met groote moeyte, sorge en ge-
 vaer, groot gemaecte, altijt onderhavigh alderhande
 siekten, en sonder de selvige, oock door de jaren, na
 de dootloopende. Wie isser die te degen sijn gemoedt
 gerust heeft? Is de droef heyt over, de vreesse komt in
 de plaats; gaet de vreesse wech, de gramschap wert ver-
 weckt; op de gramschap volght berouw; om kort

te seggen daeren is noyt rust, en de eene bekomme-
 ringh en is nauwelicx voor-by, ofte de ander slaet
 voor de deur, ende in het laetste, als verwonnen is de
 noot, dan komt veeltijts de doot. Dese ellendigheid
 der Menschen in alderhande gelegentheit, is wijtloo-
 pigh van een Griecx Poet Crantor met dese versien,
 en redenen aengewesen:

Wat leven dat de mensch oyt silt in sijn gedachten,
 Daer is maer enkel druck en onlust in te wachten.
 Het gaet soo wonder zremt hier in dit jammer, dat
 Men zint schier anders niet als druck en ongerust.
 Is yemant hoogh in geest, en d'istigh in verstande,
 Soo wort hy metter daer een slaxe van den lande.
 Doet hy gelijck een d'waer sijn dingen sonder slot,
 Soo n hy staegh cracht, en aller menschen pot.
 Is hy van kloeken aert, en van gesonde leden,
 Soo wil hy staegh bet zley in vuylen lust besteden.
 En n hy rechtijts sieck, by lydt een slage doot.
 En n een arren mensch, al n sijn ruyck om groot.
 Leeft hy ontrent een Prins, of krijght by groote staen,
 Hy moet van sonden aen sijn oude vryheit laen.
 Wie sich in 't hof geneert die stelle desen voer,
 Dat hy geringelt wort, en s'ier dancken moet.
 Indien by sich beuoeyt alleen mer eygen saken,
 Dat is een slecht bedrijs, hoe kan hem dat vermaken.
 Is by een acker-man die koren lande bou,
 Dat is een slage sorg die nimmer op en bou.
 Indien by krijghs-man wort, soo moet by diekmuel moorden,
 Oock daer by wort onihaelt mer gunst en soete woorden.
 En soo by noyt en recht, maer lief de soete rust.
 Soo is hy maer een roof van die bet maer en lust.
 Indien by over zee verhandelt rijcke waren,
 Soo lydt hy slagen angst oock van de misse baren.
 Indien by binnen 's lands een stillen handel doet,
 Die geeft hem staegh beslag, maer nimmer machigh goet.
 Indien by toorspoet best, soo wort sijn hert verbeten.
 Hy wort door soete waen en hooghmoet aengedreten.
 En wort hy veel beswaert met druck en tegenspoet.
 Wat is by al een worm die inder aerden urves?
 Indien by sonder gelt bejoecht de vrende landen,
 Soo treckt hem niemant aen door seyl van rijcke panden.
 En reys by buyten 's lands en heeft by machigh gelt,
 Hy sal met groote zere geduerigh sijn gegelt.
 Indien by n gesint om noyt te willen paren,
 Geduerigh eensaem sijn dat noem ick droeve jaren.
 Indien by trouwen wils, by wort voor eenigh zaff,
 En 't wijf met haer getolgh, dat is een slage last.
 Indien by vruchtbaer is en kinders komte te wimen,
 Al was by eerijts bly, by krijght bedroefde simen.
 En schoon by sonder vrucht den echen acker bou,
 Sijn huys dat gaet te niet. Wat doet de man getrou?
 Trout by een schoone vrouw, sy baert hem duycent plagen,
 Hoe licht kan haer gelact een ydel oogh behagen?
 En dat n slage sorg, neem by een leelick wijf.
 Soo heeft by nimmermeer een eerlick tijt verdrijs.

Is 't wijs van machigh goet, de men van kleynerenien,
 Het wijs sal staegh verarij hem in den boesem preuen.
 En isse sonder gelyc, sie daer een slegen last.
 Want goet van eene zy is veerdigh op gebraest.
 Is sy van smegen aert, en leestse wijsse boeckten,
 Soo wilse meester zyn en haren man verkloeken,
 Siet daer! een twistigh huys. Indien se niet en weet,
 'T is spijse sonder zout, en niet een soeten beer.
 Ten besten, is men jongh, de jeught is onbedreven,
 En woelt als in een zee van die ellendigh leuen.
 En worter yemant oudt, soo naeckte sijn hoogst moot,
 Eylas! sijn kranck nestel dat worstelt mer de doot.
 Wat diener meer geseyt? wie kan hem neder stellen,
 Of hem sal eenigh dingh in goest of leden quellen:
 Geen menschen sonder druck, hoe vrolick dat hy leeft,
 Dewyl oock even-selst een roosjen prickels heeft.
 De blyschap even-selst die heeft een droetigh wesen:
 Want van gestage vruught en heeft men noyt gelesen.
 Het is dan alderbest, en ver de minste pijn,
 Of noyt te zyn gereelt, of haest een lijck te zyn.

Silenus gevraecht zijnde van Midas, wat voor den
 Meniche alderbest was, gaf het selve voor antwoord,
 niet geboren te werden, ofte haestelick te sterven.
 Maer de wijs-gerige Epicurus had groot gelijk om
 met hem te spotten, dat hy sijn selven niet terstont ont
 en bracht, als hy meende, sulcx het beste te wesen.
 En daerom en werden de verhaelde versen van Crato-
 tor met geen minder geestigheyt, maer meerder waer-
 heyt van een ander Griex Poet, met namen, Me-
 trodorus, aldus verdraeyt:

Wat staet kan eenigh menschen op aerden over-komen,
 Daer niet een soet vermaeck kan werden uyt-genomen?
 Noyt soo verbotsten tijt of soo bedroefden jaer,
 Of een die leven kan die worter vruught gemier.
 Heeft yemant kloeck verstant soo wort hy staegh gepresen,
 En voor een lant-juweel met vingers aen-gewesen:
 En is hy sonder breyn, soo is hy sonder list;
 Men siet oock Princken selst met gecken wel gepast.
 Is by gedurigh wel, en sonder krancke dagen,
 Soo is hy recht bequaem sijn lusten na te jagen;
 En is hy swack van aert, en dickmael niet te wel,
 Schoon hem de doot genaecte, ten is hem geen gequul.
 Indien hy in het hof met Vorsten wil verkeeren,
 Hy kan sijn lagen naem, en duyter huys vereeren:
 Indien hy stilbeyt soeckt, en maer het syne doot,
 Sijn eygen voopht te zyn dat is geweldigh soet.
 Staen hem de velden aen, en gaet hy landten selen,
 Dat is een soet bedrijf, wie kan hem oyt vervelen?
 Wil hy een koop-man zyn, en seylen van de ree,
 O wat een machigh goet ontstueter uyt de zee!
 Indien hy winste doet, soo magh hy vrolick leuen,
 Hy kryght dan menigh vrient en meer als hondert neuen;
 En luyt by staegh verliet, hy wort een desigh man,
 Die, al d'it werelt hiet, met voeten treden kan.

Wit hy een kryghsman zyn, soo kan by dick wils maeyen,
 Daer by noyt ploegh en sont, en noyt en dede saeyen;
 En soo hy d'oorlogh haer, en lieft een stillen greef,
 Soo is hy wel getroost, oock als een ander vreesf.
 Verreyt hy buyten 't lant, en kan hy wel bealden,
 Waer dat hy komen magh, men sal hem wel onthalen;
 Of is sijn beurse licht, by draeght te minder last,
 Soo dat hy lustigh is, en op geen roover past.
 Indien sijn jeugdig hert genogen is te trouwen,
 Waer vint men soeter vruught als by de jonge vrouwen?
 Of is hy meer geneygh om niet te zyn gepaert,
 Soo is hy sonder sorg waer dan by benen vaert.
 Indien het echte bedt hem kinders heeft gegeven,
 Hy siet, in hare jeught, gelyck een ander leuen.
 Indien hem uyt het bedt geen echte vrucht en waest,
 Soo heeft by vrouwen-lust, en efer geen last.
 Trouwt by een schoone vrouw, wat kinder soeter wesen?
 Sy kan sijn gulle jeught, en heeten brant genesen:
 Of isse niet te mooy, ey! keurt haer niet te naeuw;
 By nachte, lieve vrient, zyn alle karten graeuw.
 Krygt hy een geldigh wijs, wat kan by meer begeeren?
 Op vrouwen machigh goet daer kan men lustig teeren.
 Heeft sy in tegendeel maer weynigh by-gebracht,
 'T is seker dat het wijs hem des te meerder acht.
 Indien sy geestig is, of heeftse veel gelesen,
 Sy kan, voor al het huys, gelyck een raes-beer wesen.
 Of heeftse geen verstant als van haer doecken huys,
 De man leeft sonder twist by soo een soete duyf.
 Wat meer? is yemant jongh dat zyn de beste tijden,
 De jeught is enkel vruught en lust aen alle zyden.
 Indien den ouden dag tot sijnen heert genaecte,
 Siet daer de rechte tijt die hem eerweerdigh maecte.
 Het is dan sonder gront dat veel onsoete menschen
 Of noyt te zyn gemeest, of korte dagen wenschen.
 Treedt ghy in u beroep met onbedachten sijn,
 In wan-genoegen selst daer is vermoegen in.

Voorwaer al heeft ons Leven na den val den mee-
 sten glans verloren, soo en is 't evenwel soodanigh niet,
 of 'tis ten minsten noch wel voor de doot te kiezen.
 Wy lesen in de Fabulen van Esopus van een oudt man,
 dat hy een langen wegh hout gedragen hebbende, het
 selve, seer vermoeyt zijnde, by hem neder leyde, en om
 de Doot riep: en dat de Doot komende, en wragen-
 de, waerom sy geroepen was? hy voor antwoord gaf,
 om my dit hout op te helpen: soo drae was hem de
 lust van sterven over gegien. Antisthenes sieck leg-
 gende, en van groote pijn roepende, Wie sal my noch
 van dese ellende verlossen? Diogenes, een ander Wijs-
 gerige, daer by staende, en treckende sijn mes uyt, Dit,
 seyde hy, soo ghy begeert, sal het op staende voet wel
 doen. Ick en meen niet, antwoorde Antisthenes, van
 het Leven, maer van de Sieckte. Want al-hoe-wel
 veel Wijs-gerige geen sonde daer van en maecten,
 om haer leuen te verkorten, soo en stont hem even-
 wel die middel niet aen. En voorwaer Tamerlan ver-
 bloemde

SCHAT DER GESONTHEYT.

bloemde zijn groote wreetheyt met een verkeerde barmhertigheyt, als hy alle de Melaetschen liet dootslaen, om de selve, gelijk hy seyde, van haer ellendigh leven te verlossen. Het welck ick wel geloof, genoegh tegen haren danck geschiet te zijn: alsoo ick dickwils gesien hebbe, dat oock stock-oude en daer by gebreckelicke lieden, die uyt onverduldigheyt van pijn dickwils om de doot geroepen hadden, de selve beginnende te genaken, noch met groote begeerte na het leven jooctken, en voor het eynde van haren tijt seer schrickten.

De Menschen, seydt de eerw. *Joseph Hall* in sijne Godtvruchtige Overdenckingen, in 't Engels beschreven (3. *Con.* 30.) en souden voor 't meeste deel niet geerne sterven, noch oudt werden. Wanneer wy een bedaecht mensche sien, die daer over-leeft heeft alle de tanden van sijnen mont, de haynen sijns hoofts, 't gesichte sijner oogen, den smaeck sijns ghemelts; dan is ons seggen, dat wy niet geerne komen souden tot sulcken hoogen ouderdom, in de welke wy beyde, onse vrienden, en ons selven een last souden zijn: nochtans indien ons de keur gegeven werde op wat jaer wy sterven wouden, soo zouden wy het al tijt uytstellen tot op het naeste, en ons en ontbreken geen uytvluchten tot dat verlengh. En voorwaer, gelijk den selven *Hall* vermaent in sijn heylige Opmerckingen, 't Leven is in sijn selven goet, en de Doot quaet; anders en soude *David*, *Elias*, en vele voortreffelicke Martelaers niet gevluucht hebben om het Leven te behouden, ende Doot te ontgaen. Soo en soude oock *Ezechias* daerom niet gebeden hebben, nochte den Saligmaker ons niet vermaent hebben te vlieden, om 't Leven te bewaren, noch mede Godt het selve aen den sijnen niet beloofte hebben, tot een loon van gehoorfaemheyt.

Dewijl dan 't Leven een geschenck en segen is van Godt almachtigh; en dat oock de liefste van 't selve, een kettingh is, gelijk *Seneca* spreeckt, die ons vast hout, soo moet een yegelick de soete gemeenschap van Lichaem en Ziele met alle middelen soecken te onderhouden, en alle vlijt aenwenden, om den tijt sijns levens in gerustheyt des Gemoets, en welstant des Lichaems over te brengen.

Van de Weerdigheyt des Menschen na Ziele en Lichaem, en met wat middel de selve in gesontheit langh by malkander gehouden werden.

Het II. Capittel.

MAer schoon al is de mensch, door overzichtig malten,
Wi sijn gedurighe beyl in swaren noot gevallen;
Noch is des niet-te-min het edel menschen-kint
Het schoonste dat men weet, en op der aerden vint.

Hy gaet des niet-te-min met op-gerechte leden,
Is d'rijg in vernisft, en machig in de reden;
Hy siet den hemel aen met op-getogen geest,
Dat niet en wert gesien in enig ander beest.
En Godt de rechte born van alderley genade,
Noch gunstig aen den mensch en sijn gebeelen zade,
En heeft niet al-te-maal de krachten wech-geruckt,
Die hy in alle ding te zoren had gedruickt;
Daer is, wy enckel gunst, noch segen in gelaten,
Die aen het swackste vleesch sou namaels mogen baten:
Jaer waer een nieuwen quael in enig lant ontstaet,
Daer geeft de goede Godt al weder nieuwen raet;
Maer niet als door verstant, door vlijt, en kloecke sinnen,
En laet de wijse Godt ons eenig voordeel winnen:
Tot sweet sijn wy gedomt, mit *Adam* qualick ging,
En dat is beden noch de prijs van alle ding.
Soo is dan by den mensch met alle vlijt te vrachten,
Hoe dat hy, door de kunst, sijn qualen mag versachten;
Hoe dat hy, door de kunst, mocht weeren uytter bloet,
Al wat hem ongemack of eenig hinder doet.
'Tis vry een nutter saeck gesont te mogen blijven,
Als door een machtigh kryyt de sieckie wech te drijven;
'Tis beter 's vyants heyr te weeren uyt de schans,
Als binnen aen te gaen een ongewisse kans.
Men kan een linnen-kleet, met looge, zeepe en asen,
Al was het vuyl begaet, wel niet en suiver wasen;
Maer dencke vry dat het werck niet in sijn stant en blyft,
Wanneer men in den wasch al vry wat harde wrijft.
'Tis even met den mensch hier in aldus gelegen,
Want schoon hy door de kunst verlichting heeft gekregen,
Hy worter door verswackt, hy worter door ontfet,
En staeg soo blyfter yet dat hem van binnen let.
Wel aen dan, *Hollands volck*, leev na den regel leven,
Hier is dat u onbrack, in onse Taal geschreven:
De Maegte van onse Stede, die ghy hier zoren siet,
Die is die u de kunst uyt enckel gunste biet.

AL is de Mensch teerstont na den val van sijne
hooge heerlickheyt veel vervallen, en afgewo-
ken, soo is hy even-wel door sonderlinge barmher-
tigheyt Godts gebleven het heerlickste Schepfel des
aerdtbodens; en heeft alles wat daer in is tot sijnen
lust, gebruyck, en gebiet behouden. Hier van spreeckt
de Konincklijke voor-segger *David* in den 8. *Psalm*
aldus tot den Heere: Wat is de mensche, dat ghy
sijner gedencket? ende des menschen kint, dat ghy
sijner aen-neemt? Ghy sult hem ten Heere maken
over uwer handen werck: alle dinck hebt ghy on-
der sijne voeten gedaen. Schapen ende Ossen al-te-
mael: daer toe oock de wilde Dieren. De Vog-
len onder den Hemel, ende de Visschen inder Zee,
ende wat inder Zee gaet. De wijs-gerige *Aristoteles*
heeft sulcx mede wel konnen verstaen, als hy, in 't eer-
ste Boeck van de Gemeene saecken, schreef, dat de
Plantsoenen voor de Dieren waren, en d'ander Die-
ren voor de Menschen tot voedsel, kleederen, en
vorder